

کوروش بزرگ (کوروش شناسی)

کاتافراکت های سرباز های زره پوش هخامنشی

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۱۹ خرداد ۱۳۹۶ - ۳۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

کاتافراکت ها سواره نظام سنگین اسلحه زبده ای بودند که وظیفه اصلی شان در هم شکستن پیاده نظام و از بین بردن آرایش سواره نظام های سبک بود هر چند که ممکن بود گاهی به عنوان نیروهای تهاجمی نیز به کار گرفته شوند. برخی مورخان آن ها را اولین شوالیه های دنیا می دانند چرا که از زره های سنگین و براق اشرافی بهره می بردند. ایرانیان به مدت حدود ۱۲۰۰ سال از دوران باستان تا قرون وسطی، از شوالیه های کاتراکت بهره بردند. واژه کاتافراکت از واژه یونانی $\kappa α τ ά φ ρ α κ τ ο ι$ / کاتافراکتوی یعنی "زره پوش" یا "سراسر پوشیده" می آید.

کاتافراکت ها سواره نظام سنگین اسلحه زده ای بودند که وظیفه اصلی شان در هم شکستن پیاده نظام و از بین بردن آرایش سواره های سبک بود هر چند که ممکن بود گاهی به عنوان نیروهای تهاجمی نیز به کار گرفته شوند. برخی مورخان آن ها را اولین شوالیه های دنیا می دانند چرا که از زره های سنگین و براق اشرافی بهره می بردند. ایرانیان به مدت حدود ۱۲۰۰ سال از دوران باستان تا قرون وسطی، از شوالیه های کاتراکت بهره بردند.

واژه کاتافراکت از واژه یونانی *κατάφρακτοι* / کاتافراکتوی یعنی "زره پوش" یا "سراسر پوشیده" می آید. گریوپنور نام شکل دیگر کاتافراکت است که از واژه پهلوی گریوبان یعنی "محافظ گردن" - اشاره به کلاه خود- ریشه گرفته است.

ارتش ایرانیان از اوایل قرن ششم پیش از میلاد و سراسر دوران هخامنشیان از شوالیه های سنگین اسلحه بهره می جست. این کوروش کبیر (قدرت: ۵۵۹ تا ۵۳۹ پیش از میلاد) بود که متوجه شد برای پیروزی های قاطع تر و موثرتر در آسیای مرکزی و خاورمیانه باید از شوالیه های سواره نظام استفاده کند. هشتاد درصد ارتش او پیاده نظام بودند و بیست درصد باقی مانده شوالیه های سواره نظام. در اوایل دوران هخامنشیان بیشتر سپاه ایران سبک اسلحه بودند. آن عده ای که سنگین اسلحه تر بودند، چرم ضخیم و جوشن در بر می کردند. با کمک این ارتش، ایرانیان می توانستند بر امپراتوری عظیمی که از هند تا یونان گسترش یافته بود تسلط داشته باشند.

بالاخره در دوران داریوش بزرگ در سال ۴۹۰ پیش از میلاد ایرانیان اولین بار در نبرد ماراتن شکست خوردند اما تنها پس از شکست خشایارشا در جنگ های ایران و یونان بود که ایرانیان دریافتند نیاز به تحولی در ارتش خود دارند.

اردشیر سوم هخامنشی (۳۵۸ تا ۳۳۸ پیش از میلاد) دست به اصلاحات گسترده ای در ارتش اواخر دوران هخامنشی زد و آن را به سمت سنگین اسلحه شدن سوق داد. اولین کاتافراکت های واقعی در این دوران به کار گرفته شدند که متشکل از اشراف ایرانی بود و به عنوان نیروهای ویژه عمل می کردند. این سلحشوران با زره هایی پوشیده شده بودند و نکته جالب توجه در مورد آن ها این است که حتی اسب های این کاتافراکت های ایرانی نیز با زره محافظت می شدند. این ویژگی بعد از ورود اسکندر مدتی پدیدار نبود تا اینکه در اواخر قرن سوم پیش از میلاد مسیح از سوی پارتیان (اشکانی ها)، دولت یونانی بلخ و سکاها احیا شد. جنبه جالب توجه دیگر کاتافراکت های هخامنشی این است که از سرمتی ها و سکاها تاثیر بسیار یافتند که البته این ها هم مردم چادر نشین ایرانی بودند. به نظر می رسد که سکاها پادشاهی ای تحت حاکمیت یا حداقل در سایه عظمت امپراتوری هخامنشیان ایران بودند.

اولین استفاده از کاتافراکت ها جنگ گوگمل در ۳۳۱ قبل از میلاد بود که امپراتور ایرانی داریوش سوم در مقابل نخبه نظامی جوان، سردار و پادشاه مقدونی اسکندر قرار گرفت. "آریان" مورخ گزارش می کند در جریان نبرد، داریوش سوم در میان گارد پیاده نظام معروف و نخبه جاویدان خود بود و سواره نظام های کاتافراکت هم در سمت راست وی ایستاده بودند. علیرغم وجود این نیروهای ویژه، ایرانیان نتوانستند اسکندر شجاع و مستعد و سواره نظام های همراهشان را شکست دهند. گفته می شود این سوارکارها در قیاس با کاتافراکت ها سبک اسلحه تر بودند. با قاطعیت می توان گفت علت شکست سپاه عظیم داریوش سوم کمبود انضباط و روحیه شان در قیاس با جنگجویان سپاه اسکندر بود. برای همین کاتافراکت های ایرانی طی چند سده بعدی در دوران اشکانی ها به اصلاح و تحول ادامه دادند.

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «کاتافراکت های سرباز های زره پوش هخامنشی»، پارسیان دژ، ۱۳۹۶.

خواندن مقاله و پیوست های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://parsiandej.ir/articles/1140/pdf/کاتافراکت-های-زره-پوش-هخامنشیانی.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵